

POSUDEK OPONENTA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

AUTOR PRÁCE: Adam Ježek

NÁZEV PRÁCE: Pragmatizmus, válka a Karel Čapek

OBOR STUDIA: Filozofie a společenské vědy

AUTOR POSUDKU: Mgr. et Mgr. Michal Rigel

SHRnutí A HODNOCENÍ OBSAHOVÉ STRÁNKY PRÁCE

Autor při definování hlavních výzkumných cílů své bakalářské práce slibuje „*podrobit důkladné analýze Čapkovy názory na válku*“ a „*srovnat je s tím, jak se vyvíjela pragmatická filozofie*“ (viz anotace). Zvolené téma hodnotím s ohledem na známou skutečnost, že se K. Čapek trvale a velmi angažovaně vyjadřoval k hrozbám válečných konfliktů za nosné a adekvátní pro bakalářskou práci. Dodatečné spojení s pragmatismem pak jako plně relevantní, neboť 1) jím byl sám K. Čapek ovlivněn 2) tento filozofický směr se částečně konstituoval právě na pozadí zkušenosti občanské války v USA. Vzniká tak silně vzájemně provázaný myšlenkový trojúhelník *Čapek – válka – pragmatizmus*, na jehož půdorysu by bylo možné vystavět originální práci s potenciálně vysokou přidanou hodnotou pro českou filosofickou obec (uvážíme-li, že v českém akademickém diskursu je takto komplexně uchopené téma dosud neprobádané).

S ohledem na splnění vytyčeného cíle lze i strukturu práce, sestávající z pěti hlavních kapitol a deseti podkapitol, hodnotit jako adekvátní. Snad jen s drobným otazníkem ve vztahu k označení jednotlivých částí jako *hlavních* a jako *podkapitol*. Domnívám se např., že kapitoly č. 3 a 4 (*Historické pozadí vzniku pragmatismu v Americe*, resp. *Autoři ovlivňující pragmatizmus Karla Čapka*) mohly být podřazeny pod kapitolu č. 2 (*Pragmatizmus*), která by měla spolu s úvodní kapitolou (*Karel Čapek*) a poslední kapitolou (*Čapkův vývoj názorů¹ v jeho literatuře*) vytvářet jeden z vrcholů výše zmíněného myšlenkového trojúhelníku.

Zároveň s chválou autorovy invence při volbě tématu a uchopení jeho zpracování, je ale nezbytné vyjádřit pochybnosti pokud jde o to, zda-li se mu cíle podařilo naplnit.

Už první kapitola, která mohla osvětlit osobní a odborné motivace K. Čapka zabývat se fenoménem války nebo sumarizovat důvody, které podnítily jeho zájem o pragmatizmus, neplní úplně svoji funkci. Čapkův zájem o téma války a filozofii pragmatismu je zde nastíněn jen velmi stručně – kapitola má pouhé dvě strany a zmíněna jsou víceméně obecně známá fakta. Velká část z oněch dvou stran je navíc obětována životopisným datům, přičemž povětšinou jde jen o málo relevantní údaje ve vztahu ke sledovanému cíli práce, viz např. „...*Karel Čapek umírá na následky zánětu ledvin a chřipky. Při jeho boku stála do poslední chvíle manželka Olga Scheinpflugová (spisovatelka a herečka)*. (s. 3) atp.

¹ ...zde by bylo vhodné vložit i slovní spojení „na válčení“ či podobně.

Stejně tak i v druhém bloku kapitol – o pragmatismu – nebylo dostatečně akcentováno to, k čemu se autor zavazuje v anotaci a úvodu: tj. jasně identifikovat styčné body mezi myšlenkovým jádrem pragmatismu a Čapkovým myšlením (či ideálně Čapkovým smýšlením o otázkách války a míru). Jako představitelé pragmatismu jsou zde postupně v jednotlivých medailoncích zmíněni John Dewey, Ferdinand Canning Scott Schiller, William James a dokonce i Henri Bergson a Tomáš Garrigue Masaryk s vysvětlením, že jde o filosofy, kteří měli vliv na Čapkovo myšlení. Tento výběr se může zdát být intuitivně v pořádku, ostatně na první tři zmiňované se K. Čapek odvolává i ve svém textu *Pragmatismus, čili filosofie praktického života*, přesto by si volba právě těchto autorů a nikoli jiných – proč ne třeba Charles Peirce? – pro účely akademické práce zasloužila zevrubnější vysvětlení, aby se předešlo nařčení z arbitrární selekce.

U každého z nich je posléze velmi stručně načrtnuta základní filozofická pozice, ovšem pohříchu ve většině případů bez užšího napojení na hlavní téma bakalářské práce. To samé lze prohlásit i o snaze popsat historické pozadí, které mělo mít přímý dopad na utváření výsledné podoby rodícího se pragmatismu: událost občanské války v USA je zmíněna jen okrajově a místo ní je v celé kapitole obecněji popsána podoba druhé poloviny 19. století v USA (fenomény typu vědeckotechnický rozmach, kulturní a společenský boom, konfrontace s darwinismem či masivní imigrace – ta je mimochodem v práci poněkud překvapivě doprovázena převážně kritickým tónem a zdůrazňovány jsou její negativní dopady).

Tím je dle mého soudu křehká soudržnost práce narušena a postupně se ztrácí původně navrhované propojení mezi póly *Čapek – válka – pragmatismus*.

Situaci autor naštěstí zachraňuje v nejrozsáhlejším třetím segmentu (s. 17-31), kde se již v souladu se zaměřením práce věnuje hledání momentů, ve kterých se v Čapkově literárním díle objevuje vliv pragmatismu (např. s. 19, 27) a postoj k válce (např. s. 21-23, 26, 29, 31). Výběr Čapkových prozaických a dramatických děl, kde prvky pragmatismu a názory na válku hledá, se zdá být dobře zvolený a obsahuje všechny zásadní Čapkovy texty. Jakkoliv se autor k analýze primárních zdrojů snaží přistupovat poctivě, ani zde se čtenář nakonec nedozví příliš jasných závěrů, nýbrž spíše čelí dalším diskusním otázkám o vlivu (náboženského či politicko-ideologického) fanatismu, technologického pokroku, ne/realitě vizionářských soudů atp. Bylo by samozřejmě ideální (a skutečně odborně přínosné) dané otázky přijmout za vlastní výzkumné otázky a v obsahové části se na ně snažit samostatně odpovědět, nicméně takové aspirace má obvykle až práce magisterská.

HODNOCENÍ FORMÁLNÍ STRÁNKY PRÁCE

K jazykové úrovni je možné mít dílčí výhrady – ať už ke stylistice nebo gramatice – nicméně kromě jedné oblasti, kterou zmíním níže, lze prohlásit, že na obecné úrovni text splňuje požadavky kladené na tento typ práce. Je napsán kultivovaně a editorská práce byla zvládnuta se ctí (zase až na výjimky, např.: „...*působil v Nebojsj*“, s. 2; zjevně myšleno v týdeníku *Nebojsa*).

Oním gramatickým problémem, který se opakuje v průběhu celé práce, je nedostatečně zvládnuté pravidlo o psaní velkých písmen, viz „*Občanskou válkou v Americe*“ (s. 1), „*První světové války*“ (s. 1), „*Spojeného Království*“ (s. 3), „*Starému kontinentu*“ (s. 5), „*Druhé světové války*“ (s. 17), „*Newyorské burzy*“ (s. 28) aj.

Další poznámky už jsou jen na okraj a v heslech: Ústav pro jazyk český připouští používání obou termínů: *pragmatismus* i *pragmatizmus*, a je tedy jedno, pro který se autor rozhodne, nicméně jakmile rozhodnutí učiní, doporučuji držet se v práci jedné verze a sjednotit užívání. To platí také pro všechna označení jednoho stejného území: „Spojené státy americké“, „Spojené státy“, „Amerika“. I zde platí, že je vhodné nepřistupovat k textu literárně, ale upřednostnit monotónní sjednocení, ideálně podle pravidla úspornosti: „USA“.

- v hojné míře se vyskytující přímé citace jsou v uvozovkách, ale nikoli kurzívou, což je opatření, které by pomohlo na první pohled rozlišit citovaný text od komentářů a interpretačního textu autora
- zakladatelskou postavou pragmatismu je „Charles Peirce“ a nikoli *Pierce*, jak se (většinou) v práci uvádí

V kontextu hodnocení jazykové úrovně bych snad závěrem ještě doporučil základní korekturu u anotace v anglickém jazyce.

Závažnějším formálním nedostatkem je ovšem nerespektování důležitého ustanovení „Směrnice děkana Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové doplňující Studijní a zkušební řád Univerzity Hradec Králové“ (č. j. DFF/505/15) určující rozsah bakalářské práce na 40-60 normostran (tj. minimálně 72 000 znaků). Autor textu se ani na tuto spodní hranici daného rozmezí nedostal. Chybí sice pouze cca 4000 znaků, avšak uvážíme-li, že obsah práce je na mnoha místech vyplněn životopisnými údaji zmíněných autorů, příp. se několikrát opakuje (viz celá první polovina strany 17, která je v doslovném kompilátem pasáží z předchozích kapitol), tak po odečtení těchto částí se rázem zdá být meritorní text práce skutečně dosti krátký.

Z formálního hlediska se jedná o závažný nedostatek, který by se měl promítnout do hodnocení, neboť jedním z účelů bakalářské práce je prokázat schopnost zpracovat odborný text, splňující určitá kritéria, která jsou dopředu známá pisateli.

Přitom délka textu mohla vrůst poměrně snadno – a to kdyby autor kladl větší důraz na propracování úvodu a zapracování jeho obvyklých součástí jako např. exaktní popis metod, které mají vést k cíli, zdůvodnění výběru tématu a jeho případná aktuálnost pro dnešní svět, evaluace užitečné literatury, nebo i geografické a časové vymezení (ač to je zde implicitně obsaženo dobou a lokací Čapkova života). Přesto bych nakonec nebyl tak přísný a jako oponent bych nepostupoval v tomto bodě příliš represivně.

HODNOCENÍ PRÁCE SE ZDROJI

V tomto bodě lze rozdělit hodnocení použitých zdrojů na ty, které se zabývají *pragmatismem* a na ty, které se zabývají *Čapkovou reflexí války*. V prvním případě je přitom možné konstatovat, že využitá sekundární literatura rozhodně nepředstavuje vyčerpávající výběr z obrovského množství dostupných děl (a to ani těch českojazyčných). To jistě nebylo u natolik extenzivně diskutovaného filozofického směru v možnostech autora, ani to nebylo vzhledem na požadavky kladené na bakalářské práce nezbytné. Ovšem i s tímto vědomím by bylo vhodné seznámit se s větším množstvím české i zahraniční sekundární literatury o pragmatismu a pokusit se jej popsat více nuancovaně.

O poznání lepší situace je při hodnocení textů, které mohou napomoci rekonstruovat Čapkův postoj k přípustnosti válčení. Zde se autor zaměřil zejm. na Čapkovu literární tvorbu, jak prozaickou, tak především dramatickou, což je způsob interpretace Čapkových myšlenek ohledně morality válčení, který se logicky nabízí. Výběru primárních zdrojů z Čapkova díla není co vytknout. Jediný nedostatek spatřuji v absenci potenciálně přínosného a důležité zdroje v podobě knihy „*Vojáku Vladmíre...*“ z roku 2009. Ta představuje výběr tematicky relevantních Čapkových novinových článků a osobní i oficiální korespondence, kde řeší otázku odpíračů vojenské služby, pacifismu a vyznává se z dalších etických a filosofických postojů k otázkám války a míru. Nastudování této knihy a účelné zařazení některých informací v ní obsažených, by podle mého skromného soudu mohlo text bakalářské práce výrazně obohatit.

OTÁZKY K DISKUSI PŘI OBHAJOBĚ

- 1) Domnívá se autor, že snaha o objasnění geneze postoje K. Čapka k válce patří mezi ryze historická témata, nebo nachází v problematice i momenty, které jsou nadčasové, a proto výsostně aktuální pro dnešní svět a současné filosofické disputace (příp. které to jsou)?
- 2) Mohl by se autor pokusit rozvést svůj závěr, kde tvrdí: „*přes to, že je Čapek pacifista, tak jsou v životě momenty, kdy se musíme agresorovi postavit*“ (s. 31). Existuje podle něj nějaké vysvětlení, jak je možné něco takového prohlásit a zůstat názorově soudržný?

VÝSLEDNÉ HODNOCENÍ PRÁCE

Bakalářská práce je koncipována povýtce jako „historické téma“, když usiluje hlavně o zasazení Čapkova díla do dobového kontextu a hodnotí některé jeho vize budoucnosti z luxusu historické perspektivy, aniž by se snažila jeho myšlenky zvláště originálně interpretovat nebo aplikovat na soudobé (politicko)filosofické diskuse.

Po přečtení celého textu lze prohlásit, že pokus o naplnění proklamovaného závazku „*podrobit důkladné analýze Čapkovy názory na válku*“ a „*srovnat je s tím, jak se vyvíjela pragmatická filozofie*“ byl v práci učiněn a čtenář se opravdu dozvídá základní poznatky o vývoji Čapkovy pozice na etické otázky válčení.

Byť původně vysoký potenciál nebyl zcela naplněn, práce nabízí určitou pomůcku pro orientaci v Čapkových spisech dotýkajících se války a může posloužit jako elementární východisko dalším zájemcům o práci na tématu.

**Práci k obhajobě
Navrhuji celkové hodnocení**

**Doporučuji
D**

DATUM: 15. 5. 2017

PODPIS: